

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Στερεότυπα και προκαταλήψεις

Τι είναι η ταυτότητα; Πώς αντιλαμβάνομαι τους άλλους κι εκείνοι εμένα;

Ποιος/α είμαι πραγματικά; Καθημερινά, οι μαθητές βιώνουν διαφορετικές αξίες και τρόπους ζωής. Για να καθορίσουν την δική τους στάση, πρέπει να μπορούν να κάνουν επιλογές. Τι μπορώ να κάνω, τι δεν πρέπει να κάνω; Τι είναι σωστό και τι λάθος; Τα παιδιά και οι έφηβοι γρήγορα διαπιστώνουν ότι αυτές οι ερωτήσεις είναι δύσκολες. Κάτι που είναι σωστό σε μια περίσταση ίσως είναι λάθος για κάποια άλλη. Πώς αποφασίζω; Τι κατευθυντήριες γραμμές έχω;

Δύο σημαντικά εργαλεία για την προσωπική καθοδήγηση είναι το σύνταγμα της χώρας και η προσέγγισή της για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτά τα δύο στοιχεία καθορίζουν τον πλουραλισμό των αξιών σε μια κοινωνία. Η πιο σημαντική αρχή είναι η ατομική ελευθερία, η οποία επιτρέπει σε κάθε άτομο να αναπτύξει την προσωπικότητά του, μέσα σε ένα πλαίσιο αμοιβαίας ανοχής και ευθύνης, αποφέροντας, έτσι, οφέλη τόσο στην κοινότητα που ζει το άτομο όσο και στην ανθρωπότητα. Οι απόψεις και τα ενδιαφέροντά μας μπορούν να είναι πολύ διαφορετικά, με την προϋπόθεση ότι έχουν τεθεί κανόνες για να συζητάμε για τις διαφωνίες μας ειρηνικά.

Τα παιδιά και οι έφηβοι πρέπει να γνωρίζουν ότι και οι ενήλικες παλεύουν με τις προκλήσεις και τις απαίτησεις που αντιμετωπίζουν. Πρέπει επίσης να συνειδητοποιήσουν ότι οι εκπαιδευτικοί δεν διαθέτουν το κλειδί της απόλυτης αλήθειας, αλλά και αυτοί κάνουν λάθη και προσπαθούν να μάθουν.

Αυτή η διδακτική ενότητα ασχολείται με θέματα γύρω από την ανάπτυξη της προσωπικής ταυτότητας και πώς άτομα και ομάδες αντιλαμβάνονται τους εαυτούς και τους άλλους. Οι μαθητές πρέπει να κατανοήσουν ότι η ταυτότητά τους καθορίζεται τόσο από τον εαυτό τους όσο και από την αλληλεπίδρασή τους με τους άλλους. Η ταυτότητα καθορίζεται τόσο από τις διαφορές ανάμεσα στα άτομα όσο και από την ανάγκη του ατόμου να ανήκει και να προστατεύεται από την οικογένεια ή την ομάδα συνομηλίκων. Τα νέα άτομα κατανοούν καλύτερα τον εαυτό τους όταν εξερευνούν τα προσωπικά τους αισθήματα και ανάγκες, την προσωπική τους ανάπτυξη και τις επιθυμίες τους για το μέλλον. Χρειάζεται να πειραματιστούν με διαφορετικές μορφές συμπεριφοράς, ώστε να επεκτείνουν το ρεπερτόριο αλληλεπίδρασής τους με τους άλλους. Αυτό θα το μάθουν συμβάλλοντας εποικοδομητικά σε καταστάσεις κοινωνικής αλληλεπίδρασης.

Η κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας ασκεί μεγάλη επίδραση στη ζωή του ατόμου. Οι μαθητές μπορούν να κατανοήσουν αυτή την επίδραση συλλέγοντας συστηματικά πληροφορίες για σύγχρονα θέματα και συζητώντας τα, διαμορφώνοντας με αυτό τον τρόπο τις προσωπικές τους απόψεις και ακούγοντας τις απόψεις των άλλων. Πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στις θέσεις, τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που αποτελούν μέρος της κοινής γνώμης. Το άτομο πρέπει να συνειδητοποιεί αυτά τα είδη επίδρασης ώστε να μπορεί να αντιδρά, και να είναι ικανό να σκέφτεται κριτικά για τις επιλογές του και να τις μεταβάλλει αν αυτό είναι απαραίτητο.

Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του πολίτη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Μέσα από αυτή τη σειρά μαθημάτων οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία:

- να γνωρίσουν την έννοια των στερεοτύπων και τον τρόπο που δημιουργούνται οι προκαταλήψεις*
- να συνειδητοποιήσουν ότι όλοι αποδίδουμε κάποιες ιδιότητες σε άτομα ή ομάδες*
- να κατανοήσουν ότι τέτοιου είδους αποδόσεις μας βοηθούν να αντιμετωπίσουμε την καθημερινή ζωή*
- να ενημερωθούν ότι τέτοιες αποδόσεις μπορεί να είναι επιβλαβείς και άδικες*
- να μάθουν ότι τέτοιες αποδόσεις συμβάλλουν στη δημιουργία ατομικών και ομαδικών ταυτοτήτων*
- να μάθουν ότι η ταυτότητα είναι κάτι περίπλοκο, και κατά συνέπεια κάθε άτομο μπορεί και πρέπει να κατανοείται και να περιγράφεται διαφορετικά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Στερεότυπα και προκαταλήψεις

Τι είναι η ταυτότητα; Πώς αντιλαμβάνομαι τους άλλους κι εκείνοι εμένα;

Τίτλος μαθ/τος	Μαθησιακοί στόχοι	Εργασίες μαθητών	Υλικά	Μέθοδοι
Μάθημα 1: Πώς βλέπουν οι άλλοι ένα άτομο	Οι μαθητές βιώνουν την πολυπλοκότητα των απόψεων και κάνουν τις επιλογές τους.	Οι μαθητές έχουν αναλάβει συγκεκριμένους ρόλους και διαμορφώνουν απόψεις. Μαθαίνουν να αλλάζουν άποψη.	Περιγραφή ρόλου, φυλλάδιο μαθητή 1.1 (ομάδες 1-3), μεγάλα φύλλα χαρτιού, μαρκαδόροι.	Ομαδική εργασία
Μάθημα 2: Πόσο διαφορετικά μπορεί να περιγραφεί ένα άτομο	Οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι διαφορετικές περιγραφές μπορεί να αναφέρονται σε ένα άτομο και στην ίδια ταυτότητα.	Οι μαθητές κάνουν πρόβες, παίζουν σκηνές και παρουσιάζουν τη γραπτή τους εργασία. Συζητούν τις σκηνές που παρακολούθησαν.	Τα αποτελέσματα του πρώτου μαθήματος αποτελούν το βασικό υλικό του δεύτερου. Οι μαθητές κατανοούν ότι χωρίς τη συμμετοχή και τη συνεισφορά τους, δεν συνεχίζεται η ενότητα.	Παιχνίδι ρόλων, παρουσιάσεις και καθοδηγούμενη συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 3: Στερεότυπα και προκαταλήψεις	Οι μαθητές κατανοούν πώς τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις συνδέονται και πώς μπορούν να οδηγήσουν σε απλοποιημένες αλλά επίσης και σε άδικες κρίσεις για άτομα, ομάδες ατόμων και ολόκληρες χώρες.	Οι μαθητές στοχάζονται τις απόψεις τους για τους άλλους και τις συζητούν σε ομάδες.	Λευκά χαρτιά και μαρκαδόροι.	Ομαδική εργασία, συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 4: Στερεότυπα για εμένα!	Οι μαθητές συνειδητοποιούν πώς τους βλέπουν οι άλλοι και μαθαίνουν να το αποδέχονται. Κατανοούν καλύτερα πώς οι άλλοι αντιλαμβάνονται την ταυτότητά τους και αντιδρούν σε αυτό.	Οι μαθητές περιγράφουν τον εαυτό τους και ο ένας τον άλλο και συγκρίνουν τα αποτελέσματα.	Φυλλάδιο μαθητή 1.2.	Εργασία σε ζευγάρια, συζήτηση σε ολομέλεια.

Γενικές πληροφορίες για εκπαιδευτικούς Στερεότυπα και προκαταλήψεις

Τι είναι το στερεότυπο;

Οι άνθρωποι ορίζονται συχνά με βάση την ένταξή τους σε ομάδες, ανάλογα με τον πολιτισμό τους, τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, την προέλευσή τους ή εξωτερικά χαρακτηριστικά όπως το χρώμα του δέρματος, το ύψος τους, το χτένισμα ή τον τρόπο ντυσίματος.

Συχνά αυτός ο καθορισμός των ομάδων συνοδεύεται από συγκεκριμένες ιδιότητες που αποδίδονται στα άτομο, με αποτέλεσμα συγκεκριμένες εικόνες να συνδέονται με ορισμένες ομάδες. Αν αυτές οι εικόνες γίνονται υπερβολικές σε βαθμό που να μην ανταποκρίνονται πλέον στην πραγματικότητα, τις ονομάζουμε στερεότυπα.

Στερεότυπα μπορούμε να βρούμε και σε βιβλία (ακόμα και σχολικά εγχειρίδια), κόμικς, διαφημίσεις ή ταινίες. Σίγουρα όλοι έχουμε συναντήσει τέτοια στερεότυπα. Σκεφτείτε, για παράδειγμα, την εικόνα γυναικών από την Αφρική φορώντας φούστες από φύλλα φοίνικα, με παχιά χείλη και μικρά οστά κολλημένα στις μύτες τους.

Από το στερεότυπο στην προκατάληψη

Αν ένα άτομο ή μια ομάδα κρίνεται μόνο με βάση τα σχετικά στερεότυπα, τότε μιλάμε για προκατάληψη. Διαμορφώνεται μια άποψη για ένα άτομο ή μια ομάδα χωρίς να το γνωρίζουμε πραγματικά. Τέτοιες απόψεις ή ιδέες συχνά δεν έχουν καμία σχέση με την πραγματικότητα, ενώ μπορεί επίσης να είναι δυσμενείς ή εχθρικές.

“Θετικά” στερεότυπα

Όμως, υπάρχουν επίσης και τα θετικά στερεότυπα. Για παράδειγμα, αν κάποιος υποστηρίζει ότι οι μαύροι είναι γρήγοροι δρομείς, μπορούμε να πούμε ότι αυτό είναι ένα θετικό στερεότυπο. “Τότε, τι κακό υπάρχει σ’ αυτό;” θα σκεφτείτε. Σε αυτή την περίπτωση γίνεται λανθασμένη γενίκευση. Απλά σκεφτείτε: Είναι πράγματι αλήθεια ότι όλοι οι μαύροι έχουν γρήγοροι δρομείς;

Για ποιο πράγμα είναι καλά τα στερεότυπα;

Οι προκαταλήψεις φαίνεται να κάνουν τον κόσμο απλούστερο. Αν οι άνθρωποι συναντούν άλλους ανθρώπους που μοιάζουν παράξενοι, δημιουργείται μια αίσθηση ανησυχίας. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι προκαταλήψεις επιτρέπουν στους ανθρώπους να αποκρύψουν την ανησυχία τους – μπορώ να υποκριθώ ότι γνωρίζω τα πάντα για τον/ους άλλο/ους και ότι δεν χρειάζεται να κάνω ερωτήσεις. Άλλα το αποτέλεσμα είναι, εξαρχής, ότι είναι αδύνατη η ουσιαστική επαφή και η πραγματική κατανόηση.

Ποιο είναι το αποτέλεσμα των προκαταλήψεων;

Οι προκαταλήψεις είναι επιθετικές. Αρχικά, χρησιμοποιούνται για άδικη αντιμετώπιση. Οι προκαταλήψεις στερούν από τους ανθρώπους την ευκαιρία να δείξουν ποιοι είναι και τι μπορούν να πετύχουν. Για παράδειγμα, ένας εργοδότης μπορεί να μην δώσει σε έναν τούρκο υποψήφιο μια δουλειά γιατί έχει ακούσει ότι “αυτοί” πάντα στην δουλειά αργοτερημένοι. Μερικοί άνθρωποι μπορεί να προσκολληθούν σε προκαταλήψεις και λαϊκιστικές ιδέες αν και δεν γνωρίζουν κάποιον που τις επιβεβαιώνει.

Τι μπορούμε να κάνουμε κατά των προκαταλήψεων;

Οι προκαταλήψεις είναι πολύ ανθεκτικές. Άλλα η ελπίδα δε χάνεται: κανείς δεν γεννιέται με προκαταλήψεις. Μαθαίνονται και απομαθαίνονται. Πριν κρίνετε κάποιον, ζητείστε του να εξηγήσει γιατί έκανε αυτό για το οποίο κρίνεται. Να θυμάστε ότι σίγουρα δεν θα θέλατε να κριθείτε χωρίς να σας ακούσουν.